

OCENE – POROČILA

JONATHAN LIVINGSTON GALEB

Ameriški pisatelj Richard Bach, rojen leta 1936 v Oak Parku v Illinoisu, je napisal številne knjige, mnoge od njih so postale uspešnice, najbolj znana pa je vsekakor knjiga *Jonathan Livingston Galeb* (Jonathan Livingston Seagull, 1970). Delo je avtor sprva zaman ponujal založnikom – trajalo je kar precej časa, da so ga natisnili.

Že pri sedemnajstih letih je začel leteti in letenje je postalo njegova veliko ljubezen in dejavnost, ki se ji je zatem posvečal vse življenje. Po diplomu se je najprej pridružil ameriški mornarici, čez čas je postal pilot pri letalskih silah. Pozneje je opravljal tudi drugo delo, bil je na primer pisec tehničnih vsebin pri reviji *Douglas Aircraft* in urednik revije *Flying*. Letenje je poznal iz lastnih izkušenj in je o njem pisal slikovito in prepričljivo.

Knjiga *Jonathan Livingston Galeb* je ob izidu naletela na velik odmev. Leta 1972 so bralci in bralke pokupili več kot milijon izvodov; o njej so veliko pisali in leta 1973 posneli tudi film. Leta 2012 se je Richard Bach pri pristanku na Friday Harbor hudo poškodoval. Zaradi te neprijetne izkušnje in smrtno nevarnosti je trem poglavjem svoje knjige *Jonathan Livingston Galeb* dodal še četrto.

Nekatera Bachova dela so prevedena v slovenski jezik, med njimi: *Podarjena krila* (A Gift of Wings, 1974), *Ni ga kraja, ki bi bil daleč* (There's No Such Place As Far Away, 1976), *Iluzija: prigode*

upornega mesije (Illusions, The Adventures of a Reluctant Messiah, 1977), *Most prek večnosti* (The Bridge Across Forever, 1984), *Eno* (One, 1988), *Polet v globine: duhovna pustolovščina* (Running from Safety, An Adventure of the Spirit, 1995) in *Krila časa: odkritje Saunders-Vixna* (Out of my Mind, The Discovery of the Saunders-Vixen, 1999).

Richard Bach je knjigo *Jonathan Livingston Galeb* napisal davnega leta 1970. Od takrat se je marsikaj spremenilo, še danes pa je živo njegovo sporočilo, ki se glasi: svoboden si; od tebe samega je odvisno, kaj si v resnici; v drugih ljudeh išči dobro; ljubezen je v življenju za vse nas nadvse pomembna.

Zgodba se dogaja v svetu ptic, toda modrosti, do katerih se je mogoče dokopati, veljajo tudi za ljudi ali predvsem zanje. Jonathan Livingston Galeb preizkuša svoje zmogljivosti, letenje je pravzaprav njegovo življenje. Od samega sebe zahteva vedno več, povečuje hitrost letenja in pri tem veliko tvega, saj je prepričan, da brez tveganja, drznosti in izzivanja nevarnosti ni mogoče napredovati. Hoče osebno rasti in se izpolniti, iz svojega življenja namerava narediti nekaj velikega in pomembnega. Noče biti takšen, kot je njegova jata, ni mu do tega, da bi samo brskal za hrano in si prizadeval za golo preživetje.

Vse prevečkrat se zgodi, da skupina ne sprejme posameznikov, ki so drugačni od večine, in jim vsiljuje svoja lastna pravila. Njene zahteve lahko postanejo brezobzirne in žaljive, tako da domnevno drugačnemu in posledično ogroženemu človeku

ne preostane nič drugega, kot da se od skupine odmakne. Jonathan Livingston Galeb si prizadeva, da bi potrjeval samega sebe in svoje življenjske zmožnosti, prignal vse skupaj do skrajnosti in svoj čas, ki mu je dan, preživel smiselno. V vratolomnih nevarnostih preizkuša svojo moč in premaguje strah. Njegov um se dvigne nad telo in ga obvladuje.

Pisatelj verjame, da je Jonathan Livingston Galeb navzoč v vseh ljudeh. Želijo si leteti, veliko jim je do različnih podvigov in dviganja v višave. Mnogo je takih, ki vedo, da se razlikujejo od drugih in se predajajo spoznavanju hitrosti. Pomembno je, da so vztrajni in da zaradi padcev in porazov ne obupajo. Tudi taki dogodki in prelomnice so pač samo del življenja. Zdaj letijo navzgor pod nebo, že naslednji hip pa bi se lahko primerilo, da bi treščili na zemljo in bi bilo vsega konec. Če bo dovolj vaje in obvladovanja lastne vzdržljivosti, se to ne bo zgodilo. Zmogli bodo in zmagali. Po padcu se je treba pobrati, premagati strah, dvom in negotovost ter spet verjeti vase. Mračne misli, ki se kdaj pa kdaj prikraadejo, je potrebno odgnati in zatem vztrajno ponavljati nevarne vaje. Galeb zaupa vaso in ve, da se bo dvignil visoko, doživel višji um in z močjo misli obvladal lastno telo; telo se bo kratko malo podredilo umu, Galebovo življenje bo izpolnjeno. Vedel bo, zakaj živi in čemu je kos. Hitrost je zanj čisto veselje.

Radost se uresničuje med zračnimi akrobacijami. Ptičji junak zmore izvesti zanko, počasni in ostri obrat, zasuk navzdol, zdrs in kolotač. Ali je sploh kaj takega, kar se mu ne bi posrečilo? Ponosen je, da se vzdigne iz nevednosti, venomer spoznava, da je rojen za izvrstnost, bistroumnost in spretnost. Svoboden je in tega se vsak hip zaveda. Drugi galebi naj si ne drznejo, da bi mu to neizmerno prostost skušali odvzeti.

Jonathan Livingston Galeb si zaželi, da bi svoja nova spoznanja delil z

drugimi. Prav dobro ve, kako pomembno je učenje. Svojo vednost bi rad podelil galebom, ki so še nepoučeni in nevedni. Razširil bi njihova obzorja, z njegovo pomočjo bi se jim posrečilo, da bi tudi sami kam poleteli, ne pa samo iskali hrano. Spoznati morajo, da so v življenju višje naloge in brez števila možnosti, izvedo naj, da lahko svobodno izbirajo in uresničujejo sami sebe. Življenje ni samo hlastanje za grizljaji in polnjenje lačnih trebuhov, temveč je še marsikaj drugega.

Jata galebom nima razumevanja za Jonathanova prizadevanja in hotenja. Očita mu brezobzirno neodgovornost in sramoto, v njenih očeh se je pregrešil proti dostojanstvu in izročilu družine galebom. Izročilo ne dovoli nikakršnih sprememb, vsi se morajo brez ugovorov podrežati zastarelim pravilom. Odločitev jate je izrečena v hipu: ker se je Jonathan Livingston Galeb osramotil, ga je treba izobčiti iz galebje družine in ga pregnati v samotno življenje. Skupina ne dovoli drugačnosti, posameznikovega lastnega iskanja ter preizkušanja zmožnosti in moči. Samo do ohranjanja življenja ji je, ne da bi življenju dala še kakšno drugo vsebino, nekaj, kar bi bilo vredno storiti in bi bilo posebnega pomena. Čeprav galebi pred jato nikoli ne povzdignejo glasu, si Jonathan to drzne in jati skuša odpreti oči s pojasnjevanjem, da odgovornost pomeni iskanje višjega smisla življenja. Galebom razgrne razloge, zakaj so sploh na svetu. Nobena skrivnost ni, da se morajo učiti in odkrivati dogajanje okrog sebe, predvsem pa, da so svobodni. Jata mu noče prisluhniti in zdaj je bratstvo, če je med njimi sploh obstajalo, iznenada pretrgano.

Jonathanu ni lahko. Ni samota tista, ki ga najbolj boli, hudo mu je, da družina galebom noče verjeti v blesk poletov, ki bi jih lahko izvedli, prav tako nočejo odpreti oči, da bi sploh videli, kar je treba videti. Jata kratko malo prepoveduje spremembe in novosti.

V samoti se Galeb vsak dan nauči česa novega. Uživa čisto sam in ne obžaluje cene, ki jo je moral plačati. Čedalje bolj spoznava, da so dolgočasje, strah in jeza tisti razlogi, ki povzročijo, da je galebovo življenje tako kratko. Ko iz svojih misli vse to izbriše, sam zaživi drugačno življenje – resnično, dolgo in zadovoljno.

Od nekod priletita galeba in ga povabita, naj se vrne v jato in pride domov. Odrvrne jima, da nima doma. Vse življenje je zmožel sprejemati luč spoznanja, zdaj pa se je njegovo telo nekoliko postaralo, vendar kljub temu še vedno veliko zmore. Preizkusi zmožnosti ptičjih obiskovalcev in kaj kmalu ugotovi, da sta mu enakovredna. Vsi trije poletijo pod nebo, izginejo v črni temini in pristanejo v nekakšnih nebesih. Galebova zunanja podoba se s tem spremeni. Spremljevalca izgineta, kakor da bi se razblinila v nič. Jonathan se v nebesih počuti dobrodošlega, saj galebi, na katere naleti, podobno razmišljajo kot on. Vsem se zdi najpomembnejše, da se izobrazijo za tisto, kar jim je najbolj pri srcu, se dotaknejo meja popolnosti v letenju in v vsem tem najdejo in uresničijo smisel življenja. Tako kot on se nenehno urijo v letenju ter preizkušajo nove in nove letalske tehnike in postopke za spretno letenje. Med seboj se sporazumevajo s preprosto telepatijo, se pravi tako, da drug drugemu berejo misli. Treba je preiti skozi tisoče življenj in tako končno doseči popolnost ter spoznati, da je smisel življenja iskati to popolnost in jo zatem oznanjati tudi drugim galebom. Nebesa, kamor so prispeli, potemtakem niso ne kraj in ne čas, temveč brezmejna popolnost. Popolna hitrost pomeni, da meje, ki jih postavlja prostor, prenehajo obstajati. Galeb se mora otresti predstave o ujetosti v telo, vsa skrivnost je pravzaprav v spoznanju, da lahko odkrije, kdo v resnici je. Postati mora popoln in z ničimer omejen galeb ter se pripraviti za let navzgor ter spoznavanje dobrotljivosti in ljubezni.

Jonathan se zmore hitro učiti, sprejemati nove ideje in postajati podoben računalniku. Zmožen je prestopiti svoje meje; z vsem tem dokazuje, da je rojen za učitelja letenja. Izkazovanje ljubezni zanj pomeni, da del tiste resnice, ki jo je spoznal sam, zmore prenesti na galebe, ki hrepenijo po tem, da bi se tudi sami dokopali do resnice.

Letenje ima več pomenov, in sicer: premagovanje samega sebe, učenje, vztrajanje, ljubezen, dobrotljivost, doseganje resnice in tudi pot v domnevno neuresničljivost oziroma tisto, kar naj bi bilo na prvi pogled nemogoče storiti. Najdlje vidi galeb, ki najvišje leti ter pri tem premaguje prostor in čas. Jonathan samega sebe ne doživlja kot bitje iz kosti in perja, temveč je prepričan, da je izenačen z idejo svobode in letenja, idejo, ki je do popolnosti izčiščena in ki ni z ničimer omejena.

Za galeba je pomembno vztrajno učenje. Idealen učenec je močan, hiter in lahkoten v zraku, največjo veljavo pa ima zanj goreča želja, da bi se naučil leteti. Pri tem mora zaupati vase in vztrajati, saj samo tako lahko doseže zastavljeni cilj. Treba se je držati zakona Velikega galeba – biti svoboden in uresničevati svobodno voljo tukaj in zdaj ter biti to, kar v resnici tudi je. Vsemu, kar svobodo ovira, je treba odreči veljavo, pa najsi bo to starodavno izročilo, prazna vera ali kakršni koli drugi okovi. Edini pravi zakon je tisti, ki vodi k svobodi, zatrjuje Jonathan Livingston Galeb.

Eden od galebov se izogne nespretnemu mladičku, ki se uči leteti, in pri tem tvega svoje življenje. Da bi preprečil trk, se zaleti v skalo, a pri tem ne umre, saj je njegovo telo misel. Tudi skozi skalo se je mogoče naučiti leteti, verjame avtor, ter v svojo pripoved vnese fikcijo in moč domišljije.

Jonathan kot učitelj pravi, da je treba v vsakem galebu prepoznati, kaj je v njem dobro, in mu pomagati, da to ugotovi

tudi sam. Če se galeb dokoplje do tega spoznanja, mu postane lepo, njegovo védenje je povezano z ljubeznijo.

Le kako bi bilo mogoče oblikovati lastna nebesa? Treba se je približati svojemu resničnemu jazu, iskati samega sebe in se zavedati, da ni nikakršnih meja. V vseh tem ni nič božanskega, Jonathan je samo galeb, zaljubljen v letenje in utelešen v brezmejni svobodi. Telo je zgolj utelešena misel, Jonathan je galeb kot vsi drugi, morda se od njih razlikuje samo po tem, da se je naučil stvari, ki bi jih lahko obvladali tudi oni, če bi le hoteli. V svojem življenju je doživel izobčenje, zdaj pa se zgodi, da ga drugi galebi po božje častijo. Jata se torej domisli, da bi ga spremenila v božanstvo. Ta odločitev je zanj brez pomena, saj njegova zgodba govori samo o tem, da se je z vztrajnostjo, pogumom in samoobvladovanjem naučil vrhunsko leteti, osvojiti nebo in premagati samega sebe. Spoznal je svobodo, ljubezen in dobrotljivost. Z vsem tem je bilo njegovo življenje izpolnjeno.

Richard Bach na koncu svoje knjige *Jonathan Livingston Galeb* zapiše, da pisatelj dogajanje, ki ga vidi okrog sebe, prelije v podobe. Zgodbe vzniknejo iz skrivnostnega in tihega dotika ustvarjalčeve lastne domišljije. Skrbi ga, da bo moč voditeljev in obredov počasi ubila človekovo voljo, s katero svobodno izbira, kako hoče živeti. Knjigo je leta 1970 napisal kot mladenič, leta 2013 pa kot zrel moški v dodanem poglavju pravi, da tedaj nihče ni poznal prihodnosti, ki se je medtem zgodila.

V sedanjosti se marsikje dogaja omejevanje svobode. Svet kaže kaotično podobo, veliko je nestrpnosti, ogroženosti in nasilja, močno jo je zagodel koronavirus in svet pahnil v negotovost. Jonathan Livingston Galeb ohranja svojo aktualnost, saj poziva k temu, naj si ljudje, tako stari kot mladi, prizadevajo za svobodo in pri tem vztrajajo, zaupajo vase in se v primeru, da jih skupnost

zaradi drugačnosti in lastne izbire odžene od sebe, poberejo in se pritisku nad sabo tudi uprejo. Misel ima v resnici moč in lahko seže zelo visoko, toda potrebna so tudi dejanja. Bachova knjiga je večplastna, vsebinsko precej zahtevna in v marsičem namenjena odraslemu bralnemu občinstvu, dogajanje v njej pa je dovolj vznemirljivo in povedno tudi za najstnike, mlade ljudi, ki iščejo svoj prostor pod soncem in so pri tem vpeti v svet odraslih.

Knjiga *Jonathan Livingston Galeb* je izšla pri založbi Macmillian Publishers, v slovenski jezik jo je leta 1974 prevedel Janez Gradišnik, leta 2010 pa jo je na novo prevedel Dušan Ogrizek. Prevajalec v opombi pojasni, po katerih letalcih so dobili svoja imena liki v romanu, naslovni junak ga je dobil po ameriškem vrhunskem pilotu Johnu H. Livingstonu. Ogrizek doda tudi prikaz zračnih akrobacij – od drsnega leta do strmoglavljenja. Zgovorne in srhljivo lepe črno-bele fotografije galebav je prispeval Russell Munson.

Maša Ogrizek, slovenska sociologinja kulture, filozofinja in pisateljica, je ob ponovnem prevodu knjige v svoji spremni študiji premišljevala o romanu kot (pop)kulturnem fenomenu, paraboli o iskanju popolnosti, samouresničitve in svobode, pticah kot simbolu svobode, mitologiji ter dualizmu med visokimi potenciali in njihovo nizko izkoriščenostjo, dvojnostjo, ki je vpisana v samo jedro romana. Maša Ogrizek opozarja na nasprotja današnjega časa: visoko brezposelnost, socialno razslojenost, marginalizacijo številnih družbenih skupin, slabljenje socialne države, narcistično osredinjenost nase in z njo povezano neobčutljivost za stiske drugih. Do Bachovega dela je tudi kritična in meni, da se kljub svetlim sporočilom zdi danes nujno, da se Jonathanovo slavljenje samouresničitve in odgovornosti za lastno življenje dopolni z načelom solidarnosti

in družbene odgovornosti, in to do vseh tistih ljudi, ki zaradi različnih razlogov ne morejo poleteti tako visoko, kot bi si morda želeli.

V Bachovem pisanju je opaziti vpliv idej, ki so zgoščene v gibanju new age, morda pa tudi nekoliko poenostavljeno razumevanje azijske duhovnosti ter preinterpretacijo nekaterih prvin budizma, hinduizma in zena. Bach ne ponavlja Budovega spoznanja o tem, da je vse življenje trpljenje, priznava pa nekatere od odrešilnih osmih poti, na primer poznavanje resnice, pravo mišljenje, spoštovanje življenja, prave težnje – prizadevati si za osvoboditev duha vsega zlega, pravi premislek – nadzorovanje občutkov in misli ter pravo meditacijo – uporabo pravih oblik zbranosti. Besede modrosti govorijo o tem, da vse stvari vodi misel, misel jih rodi in oblikuje. V *Bhagavadgiti* ali *Gospodovi pesmi*, najbolj znani filozofsko-religiozni pesnitvi stare Indije, je navedeno, da so telesa uničljiva, v njih pa je utelešen duh, ki je nepremagljiv, neskončen in večni. Praven zahteva dolgotrajno in strogo urjenje, učenec naj bi z učiteljevo pomočjo dosegel razsvetljenje, nazadnje pa se od mojstra odmaknil.

Pisatelj Richard Bach razgrne Galebovo zgodbo, ki jo sprva res ima za ptičjo pripoved, sčasoma pa se še sam poistoveti z njo. Z lastnim preizkušanjem meja ptič (ali človek) nikogar drugega ne ogroža in mu ne jemlje cene. Iz Galebovega nauka se je mogoče naučiti, da je treba spoštovati posameznike in posameznice, ki hočejo več in presegajo lastne omejitve, hkrati pa se zavedati, da je preživljanje človeka vrednega življenja dodeljeno vsem, tudi tistim, ki so jih družbene skrajnosti, naključja in različni dogodki potisnili na rob ali pa so se jim zaradi neprijaznih okoliščin zgodile omejitve in oviranost. Ptice letijo daleč pod nebo, nekaterim ljudem je dano samo to, da s pogledom spremljajo njihov let, toda

domnevni višji um ali kakršen koli že je, jim podarja domišljijo, upanje in tudi zaupanje vase. Vso pravico imajo do dostojanstva in spoštovanja. Resnica in odločitve Jonathana Livingstona Galeba lahko obarvajo njihovo lastno življenje in jih spodbudijo k premisleku o lastnem položaju. Galebovo poudarjanje svobode pomeni tudi posebno obliko strpnosti in odprtosti do pojavnih oblik človekovega bivanja.

Marija Švajncer

MARTIN KRPAN – 1917 PRVA SLOVENSKA SLIKANICA, 2020 PRVO STOPENJSKO BERILO V SLOVENŠČINI

Fran Levstik: *Martin Krpan*. Priredili Boštjan Božič, Jernej Ključevšek, Ivana Petric Lasnik, Petra Seitl. Ilustrirala Mateja Korbar Šimić. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021 (zbirka Slovenščina po korakih)

Martin Krpan, ki je izšel v zbirki *Slovenščina po korakih*, je prvo stopenjsko berilo v slovenščini. Vsi, ki poučujejo učence, katerih materni jezik ni slovenščina, se bodo drobne knjižice razveselili, saj se pogosto sprašujejo, kaj naj učencem priseljencem ponudijo za prostočasno branje. Stopenjska berila (angleško graded readers) učencem olajšajo prve bralne korake v tujem jeziku in jim omogočajo, da izberejo bralno gradivo, ki je za njih primerno. Posebna pozornost pri stopenjskih berilih je namenjena jeziku. Usklajena so z opisniki Skupnega jezikovnega okvirja (SEJO) za posamezne ravni jezikovnega znanja. *Martin Krpan* je pripravljen za učence ravni A2+, kar je na knjigi tudi zapisano.

Vsi, ki so znanje slovenščine osvojili na ravni A2, naj bi v besedilu prepoznali